

„A TERMÉSZET” előfizetési ára mellék-
lapjával, a „HALÁSZAT”-tal együtt:
egy évre 6 korona.
Csupán a „Halászat” egy évre 3 korona.

Állattani, vadászati és halászati folyóirat.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Főszerkesztő és laptulajdonos:

DR. LENDL ADOLF.

Felelős szerkesztő:

LAKATOS KÁROLY.

Budapest, II., Donáti-utca 7.

Tavaszi hervadás.

Megmozdult a természet isteni ereje: fényes derűvel, meleg ragyogással ébred főséges álmából. És ébred mosolyára erdők, mezők láthatatlan paránya, faóriások barna rügye, földben szunyadó virágok csirája, a mi világunk millió kis világa! Földben, légben, a nagy végtelenség mély rengetegében nyújtózkodik a szétoszlott istenség; egyesül minden erő, szépség; uralkodásra, életre, tevékenységre vágyik minden, a trombitás elefánttól, a karesú hangyáig. Virágsejtek duzzadoznak a nedves talajban, bogarak mozognak egyenkint s rajokban, a levegő zümmög, az éjszaka fénylik, zúg-búg a rengeteg a vadon mélységig... Nagy folyó háborog zavaros hullámmal; kis hegyi patak tör érzhegyeken által; domb völgybe esuszamlík, mélység összeomlik; itt friss forrás fakad, tükrében ég a nap, amott tenger támad, sik réteket elönt és a végtelenségből az égő napisten szórja a fényözőnt.

Dal kél a berekben, csattogó madárdal, a titkos völgyekből enyhe szellő szárnyal... Felséges támadás, mosolygó ébredés, tégedet leírni minden nyelv, toll kevés!...

A virágokhoz.

Erdőben, mezőben vagy ha kertben járok,
Csak rátok gondolok gyönyörű virágok.
Köszöntek bennetek örömkönyvullással,
Mikoron illatok az egékbe szárnyal.

Hallgattam köztetek a mikor regéltek,
Megértem édesen suttagó beszédtek.
Mézé vál ajkamon minden édes csóktok,
Elkábúl a lelkem, ha fülembé sügtok.

Nézem a szemetek, a mely annyiféle:
Egyik kék, másik zöld, mint a tenger fénye.
Duzzadó kebletek a nektárt takarja,
Nincs a lelketeknek sohasem avarja.

Reátok borulok a virágországban,
Minden érzeményem tefelétek szárnyal.
Két kézzel átfogom hajlongó testetek,
Úgy szívom magamba mézédés lelketek.

Szívemre borítottok pihegő kebellet,
Bódító illatok mámorba ringat el.
Valami borulat terül a lelkemre, —
Könyeim hullanak virágkelyhetekre . . . .

Lakatos Károly.

A csodálat fog el, lelkemben ima kél, mikor a természet erőben újraél.

Elandalgok a mezőn, a sötét erdők között s gondolataimból koszorút kötözök; elgondolom némán: milyen nagy az Erő, kinek parancsára száz virág tör elő, ezer bogár tánczol, ezer madár rebben — vágyakozva élni édes szerelemben! Te benned nagy Isten, Te örök szép eszmény, kit egyaránt imád a pogány s keresztyén; a kit csak az nem lát, kinek nincsen lelke, ki porban és kőben, egy piczi forrásban, sziklaóriásban megváltál és meg vagy örökre szentelve!

Kezed alkotása a mélységes tenger, a végtelen kék ég; ott fenn a Te szemed, itt lenn ezer és ezer csókok sugára ég. Teremtő hatalmad és romboló kezed nem nyugszik egy percet; itt ezer életet adsz s azok árában halált adsz ezernek!...

Csodálatos is az — mennyire megszoktuk — halált keresni az őszi hervadásban; az árva kököresin agyonfázásában, a levélhullásban; pedig sokkal nagyobb, ijesztőbb, csodásabb a tavaszi halál, mikor az új élet, a zajos ébredés: dal, illat, fény, meleg minden kicsi zugban halált és halált talál!... Ez a mi közönséges felfogásunkra vall.

Nem tudunk beletekinteni, nem vagyunk képek felfogni a nyíltan működő természet csodadolgait. Pedig mindig tanít! Kitarja titkait, nem takar el semmit; forgatható mindig ez óriás könyvnek örökigazsággal teleirt lapjait. Nem is ő a hibás, mi vagyunk gyöngék; leszedjük kincseit, legparányibb gyöngyét és a mire tanít ékes szentegyháza, százezer csodája, örök igazsággal tele s teli irott örök bibliája: nem értjük meg.

Az őszi hervadás fenséges szépségében — a természet nagyszerű nyugalmaiban — a virágok édes alvásában, minden parány szükségképen való változásában mi a halált látjuk. Azt hisszük, hogy a levélhullás, a letarolt mező, a lombtalan erdő, a madarak elvándorlása, a csicsergő ajkak némasága: egy nagy temetés halotti gyásza. Pedig csak a természet erős tevékenységének pillanatnyi bágyadása. Még csak nem is szünetelése az örök munkának, mely a végtelenség határtalanságában ismeretlen. Halotti csendet, temetői némaságot az örökkévalóságban hiába keresünk...

De ha mégis a pusztulás, a hervadás, a halál titkos működésének terét meg akarjuk állapítani, akkor odahelyezhetjük azt az ébredő tavasz fényes szinterére. Soha annyi pusztulást, annyi halált nem mutat a sárguló ős, mint az ébredő kikelet. Amint a napsugár elűzi a telet, égő csókjaival életrekelti a rügyet, falevelet, virággal hinti be a mezőt, a rétet s madárdaltól csendül, a merre jársz, minden: együtt jár az életet s halált osztó Isten.

Ez a természet nagy háztartásában örökös törvény, melynek megváltoztatása a szerves lények gyors pusztulását idézné elő. Az a nagy tevékenység, mely az egész természetben a tavasz megjöttével föllendül, oly általános, annyira heves, hogy már ez eléggé magyarázza a természet szerves életében előforduló sok, sok pusztulást. A növények nedvkeringése, az állatok véreinek tüzes hevülése — a szerelem láza —

egykép magyarázza, hogy a küzdelem, a létért való harc, a fajentartás természeti ösztöne, oly határtalan viaskodásokat idéz elő, hogy elkerülhetetlenül be kell következni a nagy halálozásnak s épen ebben az időszakban, mikor minden ébred, minden élni akar s tombol erő, vér, tűz, mint pajkos zivatar.

A szürke hegyhátak déli oldalában még csak alig ébred a természet lágyan: már a kis hóvirág — a tavasz árvája — szüziiesen tiszta habkelyhét kitarja a szelid napsugár éltető csókjára. Utána sárgába öltözik a somfa s a barack rózsaszín virágát kibontja; azután ezer helyen fakad ezer bimbó, a pajzán szellőben duzzadozva ringó... S egyszer csak északon megriad az erdő; kéklő hegyek fölött uszkal sötét felhő, a lég csipős hideg, a szél tetelet kerget és duzzadozó rügy, bimbó, színes virág mind, mind elhervadnak... Mennyi halála van egyszerre — egy éjjel — az édes tavasznak!? Ez az igazi hervadás! Mikor a tevékenységre buzdult életet ifjan, az ébredés hajnalán fagyasztja meg a halál és nem akkor, ha már természeti rendeltetésének megfelelően, édes bágyadtsággal — szükségképen pihenésre tér.

Az állatvilág ezrei, a földben mozgásra ébredett bujkáló bogarak, himes kikeleti pillangók, messzetájról hazajött madarak, a levegőben zümmögő bogárraj, félnék tapsifüles, a róka — a sunyi tolvaj, az őz gyors lábú tündére a sűrű erdőnek, bujkáló pitypaty, gyáva fogolyamadár, szájas szárnyasai a rétnék, mezőnek, valamennyien mind, kik érzik a tavasz isteni melegét, csoda nagy erejét: százanként pusztulnak fényében, tüzeiben az életrekeltő búbajos tavasz... Az új világ, új élet örökös temető sírjai közt ébred. Egyetlen paráynak nincsen ébredése, hogy ne legyen akkor száznak temetése. Nagyon régen ismerem a tavaszi hervadást, ragyogó gyászát a fényes kikeletnek, néma elmulását annyi ezereknek s mégis: egy tavaszi kirándulás, egy kis tanulmány-út a csodásan szép mezőn,

A rab-király szabadon.

(Fantasztikus állatregény.)

Írta: **Bárony István.**

12. folytatás.

Jönnék a Menyörgők.

z erdő szabad lakosait oly izgatottság fogta el, aminő még soha. Csendkedvelő volt valamennyi, de a csend és a nyugalom hovatovább fogyott, lehetetlenné vált itt. Még a rengeteg legbelsőbb, legtitkosabb sűrűségeibe is elhatott annak a híre, a mi a síkon történt s ha éjjente a hold sápadt fényén kívül élénk pirosságot láttak a szabadok a messzenyíló ég-

boltozaton: tudták, hogy mi ez, hogy az agyonzaklatott ember föléget odalent mindent, ahol búvója lehetne még a re-

tegett rémnek, India gyöngyének. Az sem volt titok többé, hogy a Menyörgők most már nem elégszenek meg a védelemmel, hanem halálos elkeseredésökben támadni készülnek. A kengyelfutó farkas megszorított volt az erdő szélén egy kis falusi kutyát s kifaggatta. A szegény kuvasz-kölyök reszketve mondta el, hogy a „Szakálás úr,“ a Menyörgők nevére, mindennap száz lövést tesz gyakorlatképen s hogy lövései borzasztó biztos-

sággal ölnék. A rabló szabadok a közelébe sem juthatnának, hogyha szét akarnák tépni. Ötven-hatvan lépésnyiről kilőné még a szemök világát is.

A rablószerződés már napok óta csak a „befelé-nyelvet“ használták. A nagy volapük, — a kifelé-nyelv, — árulójuk lehetett volna, hogy ime, mennyire meg vannak zavarodva. Ezt pedig röstelték volna azok előtt, akik eddig úgy néztek rájuk, mint félelmet nem ismerőkre.

Az egykori kormányzó, Barlangi, egyre azon sópánkodott, hogy miért nincs most tél. Akkor ő bebujnék valami titkos sziklaoduba, az ember ott rá nem találta. Most ellenben nem bírná ki a hosszas koplalást az önkényt vállalt börtönben.

A hegyek távoli lövöldözés durranásait verték vissza halkán. Ezek a szokatlan vészjelek még Szultánt is izgatták. A szabadok királya idegesen bődült egyet-egyet, a mire mintha ezernyi embertorokból jött volna meg a zúgó, égre jajduló válasz.

Ravasz alázatosan kérte a királyt: Felség, ha lehet türtőztessd magad. Lásd, hatalmas hangod még sokkal biztosabban árulód, mint a puha földbe taposott nyomod. A menyörgők első sorban titeket keresnek, akik nagyok és rettentők vagytok.

Szultánt elöntötte a düh erre a beszédre: — Mit? hát bánom én, ha az egész világ minden kétlábu ferge rám támad is? Inkább veszszek el százszor, semhogy gyávának lássanak! A bujkálás nem az én természetem. Segítsenek magokon a félénkek.

És újra nagyott bődült; hangja túlharsogta volna az orkánt is.

a virágtól, madártól, emberektől, állatoktól benépesült határon, mennyi gondolatot ébreszt eszmélkedő lelkemben! Hogy figyelmeztet minden az élet végcéljára, arra a nagy igazságra, mely csak egyetlenegy paragrafust ismer, együtt jár az édes élet a könnyű halállal; az zajosan ébred, ez oly némán szárnyal, mint egy alaktalan, nesztelen bolyongó árnyék völgyönbérézen által . . .

Kiöntött a folyó, zavaros hullámok kavargják a szennyet a völgy bársony ölen; könnyű báránnyel futnak a szél szárnyán s glóriát fon távol fényes sugarakból a nap, a mindenség, szíve, lelke, vére . . . Az áradat egy tenger, melynek szigetein, apró bokrok körül, kapaszkodó élet, félénk menekülők csapata tömörül. Két-három piczi nyúl, csak alig ébredt még a nagy valóságra, még nem is ismeri, meddig terjed, hol van az ő kis világa? nagy füleket feszít előre és hátra, — már a halált várja . . . Jön is . . . Duzzad az ár, kavargó a hullám s a kicsi szigetre bősziülten tolván, a menekülőket gyorsan elsodorja. Fölbuknak egy párszor s elnyeli őket a telhetetlen halál örök éhes gyomra.

Az áradat után egy nagy temető lesz a völgymente. Apró halak fulnak meg a levegőben, melynek hiánya nekünk olyan gyorsan a halálunk lenne. Teme-tésükre jön egész madársereg s sötétben kóvályog a sáros völgy felett.

Az újuló mezőn, amint a hantokból kikél egy-egy élet, alig örülhet egy futó pillanatig a ragyogó fénynek: jön a varjú, csóka, szarka, gébics, czinke s annyi éhes madár; most mindenik a víg, a csapongó halál . . .

S mennyi hervadása van a szép tavasznak az erdők csendjében!? Ott a néma berek, a vad czihe-resek rengeteg mélysége, völgyek, sziklák, szakadások a tevékenységre ébredett házaset óriás színtere: szerelemnek, életnek és halálnak szoros ölekezése . .

Oh, nem az ősz temet; hanem a kikelet! . . .

A vadász sem pihenteti öldöklő fegyverét. Nem olyan a vére, hogy a tavasz láza ne gyujtaná lángra. Ha jön az alkonyat, szelid szellő lebben s langyos az esti lég; a pajkos vadász-vágy duzzadt ereiben tüzes lángokban ég. Veszi hű barátját, elnémult fegyverét s almodozva baktat a cserjés szélére. Mire a nap rózsaszinben égve lehull a nyugati hegyek mögött, ő már a lesben áll, illatos völgy fölött, a hol szerel-met esdve jár a szürke mezbe öltözött költői madár. A titkos alkony, néma este, mikor csak a hold s csil-lagok égnek s alkonyi pir az elszállt nap után: láza-san szárnyra kél rejtekeiből a hosszúcsórú szerelmes. Hű párt keres az illatos légben, mikor már nagy esend pihen a sötét völgyiségben s az utolsó madárdal is elhal egy hangfoszlányban, az esti homályban . . . Kro, kro, kroa! Hangzik az egyszerű szerelmi vallo-más; nem hallja senki más, csak az Isten, ki az ő kis szívébe is belehelte lelkének egy parányi részét, mely üzi, hajtja, lábba fűrésztí szívet s szeretni tanítja. Az isteni erő ez a kicsi része tartja fenn a világot . .

Az örök vándor életének legédesebb napjait tölti nálunk, mikor szerelmi lángra gyúl s fészekrakásra hű társat keres. Meg is találná egypár csöndes este, a miért szárnyra kél lázasan epedve s bolyong a szürke légben, de az alkonyi sötétben kigyul egy láng és riadozva hullámszik a völgyön, a hegyeken, az erdön által: a dörrenés . . . S a szerelmes szív megfagyott. Összeesnek a szárnyak s a földre hull legártatlanabb madara a lég birodalmának. Szörnyű pusztulás! . . .

És tovább — közelben, távolban, a szép termé-szetnek minden kis zugában temet a kikelet. A sűrű erdők titokzatos mélyen lángnyelvek gyulnak fel; fojtó füst gomolyog. A földpalotában a fullasztó halál egy egész családot öldöklő, fojtogat. A róka-komának családi örömét zavarja a halál . . . Az ifjú csemeték gyorsan összeesnek; hej, de nagy kinjuk van szegény

Ravasz odább sompolygott. Csikaszk, a kinek még most is meg volt pörzsölve a bőre az égő lápról menekülése emlékeképen, csudálkozva kérdezte: mit vigyorogsz? Mi okod lehet a megelégedésre?

A főügyész hirtelen komoly arcot vágott. — Ej, mondta, csak ásitottam egyet; — sem éjjel, sem nappal nincs már módunk az igazi pihenésre.

— Már az igaz, felelt Csikaszk. Magam is olyan fáradt vagyok, hogy majd eldülök. Bebujunk egy kicsit a vad-komló közé; — ott van egy kis ebédem eldugva, — no, csak épen egy személyre való, tette hozzá hamar, nehogy felkeltse Ravasz érdeklődését. Azután sarkon fordult.

— Szervusz! jóévtvágyat, kiáltott utána a főügyész. És magában azt gondolta: ostoba tökfilkó, — mintha nem tudnám, hogy az este egy őzborjut vágta le. Azt hiszem, keveset találsz a maradékból, minthogy magam is abból reggeliztem.

Körülnézett s látván hogy egyedül van, megint széjjel-húzta hunczut kifejezésű keskeny pofáját. — Hogy minek örvendek? hörögte halkán, önmagának, — annak, hogy valamennyien buták és képzelődők vagytok. — Lám a király egyre-másra ordít, — hiúságból. Nem szeretne gyávanak látszani! . . . tudtam, hogy ha beadom neki a motoszt, el nem hallgat. (Az oroszlan épen nagyott ordított ebben a pillanatban is.) Csak bögj, — kaczagott Ravasz hangtalanul; — csódítsd erre a menydörgőket! — Mi, gyöngébbek sokkal könnyebben menekülhetünk így valahol máshol, ahol a nagy hatalmakat senkisé megkeresi.

Leront a völgybe s elkezdett ügetni, mint akinek titkos, de tudatos útja van. A patak medrében elvesztek

lépései. Ott a nyirkos puha földön a legparányibb zajt sem okozta, amint óvatosan előre nyúlt. Sokáig maradt a med-derben, mindaddig, amíg egy ponton a patak esése való-ságos kis zugot nem alkotott. Itt egy ügyes szökéssel ki-pattant a hallgatag erdőségbe, amely ezen a ponton még teljességgel csöndes és elhagyatott volt. Verőfényes erdei rét terült előtte, mely a hegyoldal déli részét foglalta el. A virágos rétecskén temérdek méh döngött s valamivel fentebb, ahol az erdő megint áthatolthatatlan sűrűséggé folyt össze, feketerigók röppentek egyik bokorból a másikba, a gyönyörű magas fű közé rejtett sziklatömbök fölött.

Ravasz felugrott egy ilyen sziklatömbre, amelyre épen rásütött a nap, a mely körül árnyékos bujasággal tenyészett a sokféle vadfű, közte egypár nehézlelegzetű is, a mitől nyirkos, dohos szag terjedt el a kis sziklavár alján.

— Sátán itthon vagy-e? Kérdezte Ravasz s óvato-san pislogott lefelé, készen arra, hogy szükség esetén ro-hanva meneküljön. A szikla alól halk sziszegés hallatszott; hosszas, vontatott sziszegés, hasonlatos egy mély sóhajtáshoz.

Ravasz megkönnyebbült. A vörös ördög nem haragszik, mondta. Hangja szelid és türelmes. Ha mérges volna, már kicsapott volna dühében a sziklája alól.

— Hallod-e Sátán, én vagyok itt, a ki neked ezt a jó lakást szereztem, folytatta Ravasz. Mindig rendelkezé-sedre vagyok, akármiben. Senki téged olyan nagyra nem tart . . .

— Jól van jól, sziszegte alulról az előbbi kisérteti hang. Miért kerestél fel? mert ha te róka vagy is, a kigyó eszén ugyan túl nem járhat. Tudom, hogy ok nélkül se ide nem jössz, se nem hízkelkedel.

öregeknek! Látják a pusztulást s nincsen menekülés... Egy hang nincs a mélyben, csak utoljára egy fájdalmas nyöszörgés...

Amott, a bokrok közt, a fák koronáin, fészek-rabló szárnyas némán ólálkodik. A tojást, a pelyhes flókat elszedi: ő az éhes halál s ő, ki eltemeti...

S végig a természet tavaszi derűjén, a merre bolyongok, a meddig látok én, annyi a hervadás, pusztulás, gyászeset, hogy méltán mondhatom: nem a bús ősz hervaszt, de a szép, a fényes, a mozgó kikelet...

De térjünk haza... Hagyjuk itt az erdőt, a mezőt, az illatos levegőt, a hol millió élet zsong, munkál, ébred, szeret; hagyjuk itt a tavaszi temetőt: szindús virágok közt olyan fekete ez!

Lágy szellő lengedez utánunk susogva, az erdő daltól cseng: szerelmes madarak ajkán szól a nóta. Tarka lepkék himes szárnyakon lebbennek; a szép támadáskor, mosolygó tavaszon, így kell lenni ennek!

Élet ez; ki ebben a halált keresi, azt a napsugár is, virág is, madár is, tudom — kineveti!

Engem nevethetnek. Temetőben jártam, néma halottakkal beszéltem s a fényben ezer árnyat láttam. Sötétebbek most, mint őszi hervadáskor...

Sötétebbek, százszor!...

Boér Miklós.

I. Tavaszi hangulat.

Az almamoly.

(Folytatás és vége.)

Ez pedig azért fontos, mert a fiatal hernyóknak — a megfigyelések szerint — mintegy 60%-a épen ezekben a kelyhekben, tehát az alma csúcsán át furakodik be a gyümölcsbe és azért az arzén jelenléte épen ott a leglényegesebb. A hernyók másik 40%-ának javarésze az ellenkező oldalon, tehát az almányél mélyedésén át, legkisebb részük pedig oldalról rá gödik bele a húsba.

Úgy odavetőleg tehát a permetezések így sorakoznak: I. Az alma elvirágzása után azonnal, vagy egyszer, vagy pedig 8 napra rá megismételve. II. Július végén, vagy augusztus elején. III. Szeptember első felében, vagy közepén. Már t. i. aszerint, ahogy a kötések tartalma parancsolja.

Vegyük most tollunk alá a *csalogató kötések*et, melyek arra valók, hogy a fák törzsén mesterséges bűvőhelyeket nyújtsanak az almákból kijött felnőtt hernyóknak.

Ezek a kötések kétfélek lehetnek anyagukra nézve: a) *tartósak*, huzamosabb használatra és b) *egyszeri használatra valók*.

A *tartós anyagú* kötésekre különféle *sötétszínű szöveteket* lehet használni. Bárminő öreg posztóból való rongyok, különösen pedig barna flanell, alkalmasak erre a célra. A barna, sötétszürke vagy fekete szín azért jobb, mert a meg-

— Halld tehát, Sátán, csakugyan oka van annak, hogy meglátogattalak. A szabadok közül egyesegyedül én gondolkozom, a többi napról-napra élődik s várja a jó szerencsét. Még maga a király is. Megvallom neked, államcsinyen töröm a fejemet. Hozzád jövök, aki mindnyájunk között a leghatalmasabb vagy...

— Ki vele, mit akarsz.

— Látod, Sátán, minden bajnak a tigris az oka. Mert baj van, tudod-e?

— Mindent tudok, de bajt én sehol nem látok. Miat-tam ugyan lelövöldözhetnek a Menyörgők mindnyájatokat: nekem nem árthatnak. Én láthatatlan vagyok; s akinek pedig láthatóvá válok, az a halál fia.

— Igaz, Sátán, és mégis baj van, én mondom neked. Mert a Menyörgők felgyújthatják az erdőt is, épúgy ahogy a lápot.

S a tűz még tenálad is hatalmasabb. Azt hiába marod meg, nem fog rajta. Ha körülsziszegnek a lángnyelvek, te sem menekülhetsz. Még a szikla is áttüzesedik tőlük s akkor hiába bujssz alája...

A Vörös ördög dühösen csapott ki a fejével a kövek közül.

— Ne ijesztgess, mert megkeserülöd; — mit akarsz? állj elő már vele.

— Mit akarok? Semmit sem akarok. Csak kérdezlek, nem lehetne-e módját ejteni, hogy a veszedelem oka csöndben, feltűnés nélkül megszűnjék.

— Világosabban beszélj. Ördög érti az ilyen virágnyelveket.

— Ha például Zulejka hirtelen eltűnnék. A Menyörgők ő rá haragudnak oly szertelenül.

— Kezdelek érteni. Azt szeretnéd, hogy India gyönyvét egy kicsit megöleljem.

— Csitt, Sátán, én egy szóval se mondtam azt.

— Kis kedves, milyen óvatos vagy! Nem tetszenék, úgy-e, ha Zulejka sejtene, mily igaz barátja vagy. No, ne is fecsej tovább; a gonosz gondolatot elültetted bennem. Hanem mondd egyet. Ismerlek és előre figyelmeztetek annak a következményeire, ha a tigrist ugyanily czélből keresnéd fel...

— Miféle ugyanily czélből? kérdezte Ravasz méltatlankodva.

— Nono, tetőled kitelik, hogy Zulejkát viszont rám uszítod. Elhiteted vele, hogy az életére török s ezzel vak dühre ingerled, hogy támadjon meg s igyekezzék valahogy eltiporni. Tudod, hogy abba ő is belehalna. Így azután te, jómadár, egyszerre kettőnkől szabadulnál meg, mi?

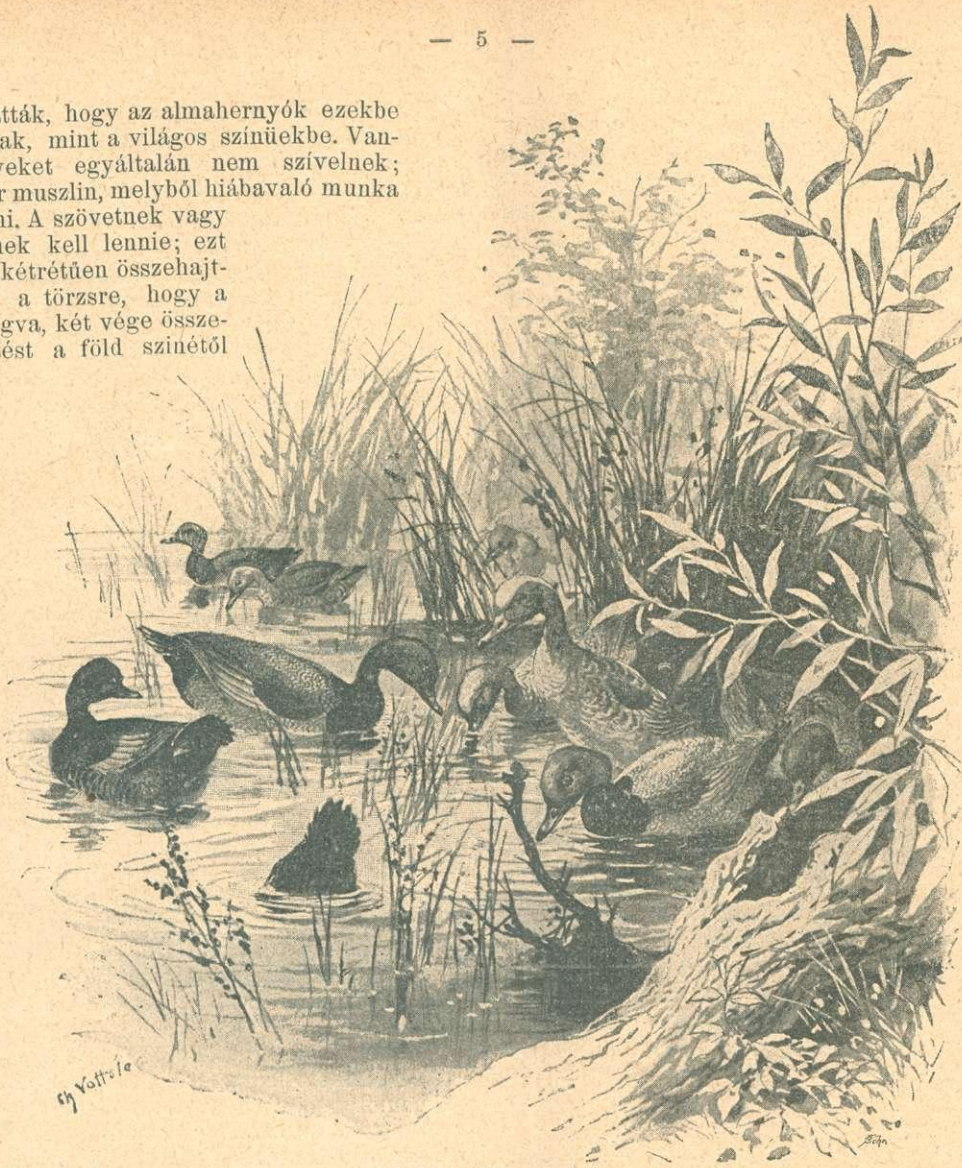
— Ejnye, Sátán, de fürgén jár az eszed, — kaczagott Ravasz, — tréfálkozva. De magában elképedve, szorongva mondta: Ez a bitang a vesémbé lát. Jó lesz iszkolni innen.

— Elég, sziszegte a Vörös ördög némileg idegesen, vége az audienciának, — hagyj magamra.

Ravasz nem mondatta kétszer. Köszönt és leugrott, azon igyekezve, hogy jó messzire essék a sziklától. Hisz' a Sátán szándéka kiszámíthatatlan.

Elsurrant a gaz közt s nagy kerülővel fordult az őserdő felé, ahol a százados fák közt állandó volt a homály. Egy óránál is tovább tartott, a míg folyvást kifelé ment az erdőből; s még óráig tartott volna, a míg leért volna a sikság szélére, ahol az embertömegek sátoráborban szállottak volt meg a reneteg körül.

figyelések azt mutatták, hogy az almahernyók ezekben szívesebben húzódnak, mint a világos színűekbe. Vannak szövetek, melyeket egyáltalán nem szívelnek; ilyen például a fehér muszlin, melyből hiábavaló munka volna kötést csinálni. A szövetnek vagy 15—20 cm. szélesnek kell lennie; ezt azután hosszában kétrétűen összehajtjuk és úgy kötjük a törzsre, hogy a törzset egészen átfogva, két vége összehajlik. A kötést a föld színétől számítva 50 cm.-nyi magasságban alkalmazzuk. Ha különösen nagy gonddal akarunk eljárni, két kötést is alkalmazhatunk egymástól vagy 15—20 cm.-nyi távolságra. Ha a fa igen nagy, akkor a legvastagabb ágak mindegyikére szintén jó lesz ilyen csapdát kötni. Ezzel azonban a munkának csak fele van megtéve — sőt még annyi sem! A kötések t. i. csak úgy felelnek meg céljuknak, ha a kéreg hézagait és repedéseit simára kiegyenlítjük. Mert igaz ugyan, hogy mi a magunk eszével jobbnak tartjuk ágynak és takarónak a szövetfelét, mint a rideg

II. Tavasi hangulat.

fát; ámde az a hernyó nem olyan civilizált, ízlésű mint mi, hanem ha útjában a fakéreg felig levált héjdarabokat, lyukakat, hézagokat s egyéb efféléket talál, bizony nem nagyon kényeskedik, hanem minden teketória nélkül belebújik. Ezért, ha repedések a kéreg, a laza darabokat le kell kaparni és a többi hézagot agyaggal kell kitölteni.

De a leglényesebb ponthoz még csak most jutunk. Az a kertész, aki a kötésekkel időközönként való megvizsgálását és megújítását elmulasztja, az a helyett hogy használna magának, inkább árt. Mindjárt megmondom, hogy miért. A kötésbe menekülthernyók ugyanis azonnal szövedéket (gubót) készítenek maguk körül és csakhamar be is bábóznak. A bábokból pe-

Az előőrsök megelőzték a nagy csapatokat. Előretolt sátrak voltak az erdőben, hallgatagon. Ezekben a sátrakban csak két-három Menyörgő tanyászott mindenütt. A Menyörgők színe-java. A legjobb lövők. A rettenthetetlen bátrak. Az igazi férfiak.

Ravasz tudott már erről a csendes előnyomulásról s most meg akart bizonyosodni, hogy hány ilyen előőr van s hol foglalták el azokat a pontokat, a honnan uralkodni akarnak a környéken.

A nap már lehanyatlott s az erdőben a homály megnövekedett. A sűrűség nappali hangjai elhallgattak, ellenben kezdtek jelentkezni az estiek.

Egy holló megszállott valamelyik faóriás koronáján s mély káromgással hirdette, hogy neki már este van.

Az avaron halk moszatolással csúszott el egy ártatlan erdei sikló. Mástkülönbén nagy volt a némaság; — csak az erdő szélén dörrent meg néha egy-egy lövés. Ott, az őrtüzek mellett, még nem készültek az emberek aludni. Néhány komor Menyörgő a szárnyasegerekre lövöldözött.

Ebben a mélyeséges magányban fülelt Ravasz, a mikor egyszerre borzasztó sikoltás metszette végig az őserdőt. Utána mintha megmozdult volna a föld: dübörgés, robaj, rőfögés, ordítás, azután egymásután két fülsiketítő durranás hallatszott. A dörgést mintha tompa zuhanás követte volna. Azután ismétlődött a rőfögő bögés, ami közé éles kiáltások vegyültek.

Még a Ravasz kipróbált idegzete sem birta tovább ezt a pokoli lármát. Farkát zászlóként lengetve rohant visszafelé az erdőbe s csak arra állott meg, hogy mögötte ziháló, nehézkes lélegzettel üget valami. Megfordult. A császár jött vele szemközt. A császár, akinek a félvállá össze-

volt törve és amint a hold épen kisütött, látni lehetett, hogy sötét, szinte fekete vér patakzik belőle.

Mi történt, nagyúr? kérdezte a főügyész, elfeledve a maga ijedségét.

A Gorilla csak most vette észre Ravaszt.

Komorán mordult rá: — Ha kíváncsi vagy, menj vissza és nézz körül egy kicsit. Azt hiszem, egypár Menyörgővel kevesebb van. A fehér személyt elejtettem. Sikított és karmolt.

Ez a beszéd teljesen érthetetlen volt Ravasznak. Minthogy a gorilla egy szót sem mondott többet: rászánta magát, hogy akármilyen lesz is, visszasompolyog és megtudja, amire kíváncsi volt.

Útközben hallotta, hogy köhög a császár, rekedten, fáradtan, sípoló lélegzettel.

Lement egészen az előőrsig.

A sátorból nyöszörgő hangok törtek ki. Egy erős, durva hang káromkodott.

— Maga az eleven ördög volt... mondta ismételten. Szegény pajtásom, ugyan megjártad. De miért is czipelsz magaddal ilyen asszonyt?

— Nem ő czipelt; — én nem akartam mellőle elmaradni, siránkozott a nyöszörgő, kétségbeesett hang, amely azután mindjárt zokogásban tört ki. — Jajgatva kérdezte: „Ó vajjon él-e még?!“...

A káromkodó hang most gyöngédre változott. Él, mondta, de maga ne sirjon, mert azzal csak izgatja. Hozzon vizet.

Könnyű mozgás támadt a sátorban. Ravasz megriadt, elfutott. Tovább hallgatózni nem mert. Amint azon tana-

és körtefák alá naponkint juhokat vagy sertéseket eresztenek melyek a lehullott gyümölcsöt megeszik. Ahol ez nem lehetséges, ott a hulladékot a fák alól kézzel szedetik össze mindennap és úgy adják azután oda az állatoknak.

Amit itt az almáról mondtunk, az természetesen a *körtére* nézve is áll. Csak hogy a körte a legtöbb kelyen kevésbé van alávetve a megfertésedésnek, mint az alma.

Szíves olvasóim nagyrésze bizonyosan tudja, hogy újabban sok káros molypille ellen *csalogató lámpákat* is használnak, melyek csapdával, vagy lépes (enyves) üveg- vagy papírlémezekkel fogják meg a mikrolepidopterákat. Helylél-közzel az almamoly ellen is ajánlották az ilyen lámpákat. Az almamolylyal való kísérletezés azonban bebizonyította, hogy ez a faj nem vonzódik a lámpafényhez. Az almafás kertekben fölállított lámpákkal sok mindenféle moly fogódott ugyan meg, de almamolyból majdnem egy sem volt köztük. A *Carpocapsa pomonana* tehát nem megy lépre, hanem inkább az, aki rá hagyja magát venni, hogy almamolyfogás végett rovarlámpákat vásároljon.

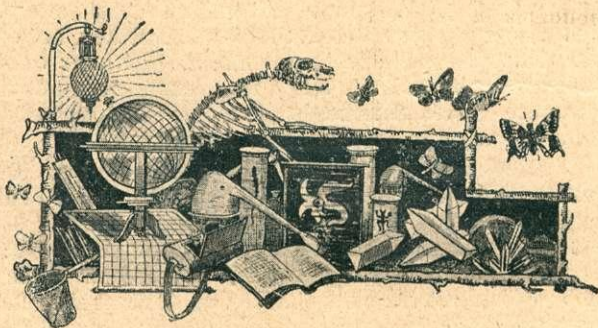
Európában az arzénsókkal való permetezés a legutóbbi időig nagyon kevésbé tudott tért foglalni, mivel az európai lakosság fél az arzéntól. Azonban a permetezés olyan csekély méregmennyiséget juttat a fákra, hogy érezhető hatása az emberi szervezetre csak akkor lehetne, ha valaki annyi almát bírna megenni, amennyi az emberi test kapacitásának határain túl esik. Különben pedig az almát rendszeren meg is hámozzák és ebben az esetben meg már végképen semmi arzén sem juthat a gyomorba, mivel az egész permetezett anyag csak az alma héjára van külsőleg rátapadva. Ez a kérdés éppen olyan, mint a szőlőknek rézgálicz-keverékkel való kezelése.

Ma már jóformán egész Amerikában, Ausztráliában, Új-Zélandban, Taszmaniában és Dél-Afrikában arzénal dolgoznak az almamoly ellen; és Európában az ezekből az exotikus földrészekből importált alma több év óta óriási mennyiségben fogyasztódik. Mind a mellett még annyi millió, sőt százmillió ember közt sem akadt senkinek sem baja az arzénal permetezett alma- és körtefák gyümölcsétől.

Jellemző, a mit évek előtt egy ausztráliai kerttulajdonos mondott „En az almamolylyal” — körülbelül ilyenformán nyilatkozott — köszönettel tartozom. Környékem gazdái nem permetezik fáikat arzénal és így valamennyi almájuk megfertésedik. A magam alfáit azonban gondosan permetezem és hibátlan termésemet, mivel itt helyben nincs konkurrencziám, jó áron tudom eladni. Azért azt mondom: éljen az almamoly. Ez ugyan cseppet sem altruisztikus nyilatkozat, de mindenesetre jól festi a helyzetet. Azóta egyébiránt valószínűleg az ő szomszédjai is megokosodtak.

Látjuk, hogy az almamoly elleni védekezés bizony nem kevés gondot és munkát igényel. Vegyük azonban azt, hogy termő erőben levő ültetvényben egyre-másra 5 korona értékű alma teremhet egy-egy fán, sőt ez bő években még alacsony becslés is. Egy kat. holdon száz fán teremhet tehát 500 korona értékű áru. De ez az áru csak akkor ér ennyit, ha féregmentes. Ha nagyon grasszál benne az almamoly, a mondott értéknek csak egy harmadrésze számíthatunk, tehát vagy 170 koronára. Holdankint tehát 330 korona értéknek megmentéséről van szó, a mi bizony megérdemel egy kis fáradozást.

Sajó Károly.

A magyar zoologusok működése.

A K. M. Természettudományi Társulat állattani szakosztályának április hó 4-én tartott ülésén elnök örömmel jelenti, hogy az „Állattani Közlemények” előfizetőinek száma immár 206.

Mint előadó *Dr. Szilády Zoltán*, a nagy-enyedi Bethlen-collegium tanára szerepelt két előadással. Az első a *tengerszemek állatvilágáról* szólt s különösen *Burckhardt*-nak „Quantitative Studien über das Zooplankton des Vierwaldstättersees” és *Zochokke*-nak Die „Tierwelt der Hochgebirgsseen” című munkáját ismertette. Mindezek az előadónak egy régebbi tanulmányával a főelv dolgában egyeznek, vagyis a környezet fizikai tényezői s az állat-alakok és életjelenségeik közti okozati kapcsolatokat kutatják. E végből behatóan tanulmányozzák első sorban a tengerszemeknek nevezett jégárvány s kristálytisza vízi medencék fizikáját. A tengerszemek állatvilága egyrészt a hideg vizek sajátos őslakóiból (dilluviális relictumok) kerül ki, másrészt oly bevándorlókból, melyek az alföldek vizeiben is a legelterjedtebbeknek bizonyulnak s hideggel-meleggel egyaránt szembeszálló kozmopoliták. Mindezek egész életmódjukat a tengerszemeknek *kevés meleg* és *kevés tápanyagot* szolgáltató viszonyaihoz szabják. Soknak téli, pihenő alakjai, a fagynak ellentállók, vastag héjú, téli petéje van. Másoknak eredetileg több ciklusból álló fejlődésmenté redukálódott. Gyakorik az u. n. *ínséges alakok*, melyek a táplálék hiánya miatt a rendszeren sokkal kisebbek. Mikor azonban a havasok hosszú tele után bekövetkeznek a

szébb napok, ezek a parányok is sietnek eleget tenni az élet követelményeinek s ilyenkor, mintegy a mulasztásokat pótolandók, bámulatos gyorsasággal szaporodnak. *Burckhardt* tanulmányai kiderítették azt is, hogy a víz szabad régióiban, tehát a parttól távol s a mély fenékű helyek felett lebegő apró állatok tömegei, az u. n. *limnoplankton* miként oszlik meg e vizekben függőleges és vízszintes irányban. Bizonyos vízrétegek mindig bizonyos fajokat tartalmaznak s e rétegek határingadozása nap-szakonként és évszakonként kimutatható. A fenék közelében már alig van élet, a minek jórészt a fenékvíz nagy szénsavtartalma az oka.

Második előadása: *A Magyar Állattani Irodalom Ismertetése* című munkájának bemutatója volt. Szerző a szakosztály megbízásából másfél év alatt készítette el e munkát, mely állattani irodalmunk utolsó százévesének összefoglaló repertoriuma s mely remélhetőleg még ez év folyamán fog a sajtó alól kikerülni. 3900 tételben ismerteti 502 hazai és 177 külföldi szerző hazai vonatkozású állattani dolgozatait. Általános része 10 fejezetben foglalja össze a boncztan, szövettan, fejlődéstan, élettan stb. irodalmát; ehhez eszlelőleg a jelzett dolgozatokat tartalmazó 65 hazai és 97 külföldi folyóirat jegyzéke. A munka további fejezetei az egyes állatkörök irodalmát ismertetik, feljegyezve a nevezetesebb faunisztikus adatokat s összeállítva az elmúlt évtizedben leírt új magyarországi állatfajok jegyzékét a leírt dolgozatokra való utalással.

A hazánkból leírt új fajok csoportok szerint következőleg oszlanak meg: *Protozoa* 29, Vermes 48, Mollusca 75, Crustacea 10, Arachnoidea 133, Myriopoda 68, Orthoptera 2, Thysanura 3, Apterogyna 1, Pseudoneuroptera 1, Neuroptera 7, Coleoptera 204, Hymenoptera 297, Diptera 55, Hemiptera 72, Lepidoptera 18, Vertebrata 4, összesen 1027.

A két előadás közt *Dr. Horváth Géza* elmondotta, hogy *Biró Lajos* útnan van hazafelé; jelenleg Bombayban tartózkodik, honnan Dél-Arábiába, majd Egyiptomba megy. Julius havában már Budapesten üdvözölhetjük.

Dr. Entz Géza elnök végül megemlékezett a szakosztály buzgó tagjának, *Nécsy István*-nak elhunytáról, ki főleg mint állatfestő maradandó nevet szerzett magának.

—sz.

Ornithologia.

A kerti és kis őrgébicsről.

(Folyt. és vége.)

A gébicsek rovarlápláléka tehát a megfigyelés és begyartalmak vizsgálata alapján a Coleopterák közül a futóbogarak; Cicindellák, lemezescápúak, (cserebogár és trágyabogár) dögbogarak családjából kerül ki, ezenkívül pedig darazsat, pöszméhet, dongót, hangyát, szöcskét és tücsköt is esznek. — A futóbogarak képezik túlnyomóan a táplálékot, míg a többi fajok — láttuk, hogy a tartózkodási hely viszonyai szerint miként oszlanak meg.

Az eddigiek alapján a gébicseket csupán mint rovar-
evőket ismertük meg. Több nyáron és őszön át végzett megfigyeléseim így mutatták be őket. Azt következtetem ebből, hogy a tövisszűrő gébics egér-, gyík-, béka- és madárfészkek pusztítása nyár elején, az első költés és a fiókák felnevelése idejében történik, mert ezt június végétől szeptember végéig folytatott megfigyeléseim folyamán sohasem tapasztaltam.

A két gébics-faj táplálékszerző-működése gazdasági kár vagy haszon szempontjából alig jöhet beszámítás alá. A nagy, szabad területekre az aránylag kevés számú faj nem gyakorolhat észrevehető befolyást. Működésüket, mint láttuk, fasorokban, utakon, bokros helyeken fejtik ki. Már ez is mutatja, hogy a szántó- és gabonaföldekre kevés a vonatközásuk. Teljesen közömbösek, mert ha el is fognak egy-egy egeret vagy cserebogarat, ép annyit pusztítanak a hasznos hullókból és bogarokból. Az így okozott kár vagy haszon is oly csekély különben, hogy az ember gazdaságában nem lehet észrevenni. — Másként áll azonban a dolog a kertekben. Itt nem lehet túrni sem a kis őrgébicsset, sem a tövisszűrőt. Ha nem is pusztítanak apró kerti énekesek fészkeiket, de kellemetlen, nyugtalan, lármás viselkedésükkel — éppen a költésidő alatt — teljesen elzavarják azokat. Már pedig kertjeinkre éppen nem közömbös, hogy költenek-e bennük a kedves, hasznos czinkék, poszáták, Ruticillák, vagy sem? Azt gondolhatnánk azonban, hogy hiszen a gébics is rovarévo madár, talán helyettesíthetné is az énekeseket. Rovarévo, de nincs köszönet benne. Kerti rovarpusztítása (lásd feljebb) a szemetes helyeken dolgozó dögbogarak és a kisebb pöszméhek, dongók ellen irányul, kártékony rovar vagy hernyót pedig nem bánt, mint megfigyeléseim és begyvizsgálataim mutatják. Gondoljunk még ezenfelül a Chernel István által említett „gyomláló“ kis őrgébicsre*) — és világosan áll előttünk, hogy a gébicseknek kertjeinkben semmi helyük, azokban mindenkép üldözendők.

A tövisszűrő gébics kedves tartózkodási helyein, sűrű bokrokban, sövényekben és a bokrok közül kiemelkedő magas, részben száraz ágú fákra rakja fészket, de utóbbi esetben is rendszeren a törzs mellékajtásai által képezett sűrűségben. Akác-, orgona-, bodza-, lycium-sövény és sűrűség a legtöbbször használt fészkelőhely. Találtam fészket cseresznyefán is, persze a lelógó, sűrű ágak közt, melyek különben is úgy néztek ki, mint egy bokor.

Székesfehérváron, a Sóstói erdőskében az országút melletti fákban, bokrokon vannak a gébicsfészkek, míg az erdő más részeiben egyet sem találtam. Az országút szomszédos oldalán temető van, ahová a Sóstón fészkelő gébicsek átjárnak bogarászni, különösen pedig a dögbogarakra vadászni. Talán a fészkelő hely is azért van a Sóstó-erdőnek a temetővel szomszédos részben, hogy a gébicsek minél könnyebben jussanak dögbogárhoz. Itt tehát fészkelőhelyük a temető közelében van, máshol azonban a

temető sűrű orgonabokrai között találtam fészkeket. Baracs-kán (Fejér m.) különösen szembetűnőnek találtam, hogy a tövisszűrő gébics mennyire szereti a temető nyugalmát. Ott a temetőhöz közel van egy akác-os szakadék, tele gyérlombú, száraz ágas fákkal, sűrű bokrokkal, szóval olyan a hely, a melyet a gébicsek igen szeretnek. És itten még egyet sem láttam, holott a temető tele van velük. Nézzük magát a fészket.

Legközönségesebb a csésze- (félgömb) alak, találtam azonban majdnem egészen hengereset és lapos, szétesett fészket is, a melynek alig volt valami mélyedése.

A fészkek átlagos méretei a következők:

Külső kerület: 40—42 cm.

A csésze belső kerülete: 21—24 cm.

Átmérő: 14—15 cm. (A fal vastagságát is beszámítva.)

Magasság: 6—9 cm.

Falvastagság: 4 cm.

Csészemélység: 4—5 cm.

A fészkek rendszeren gondtal alkotmány; a fal, de különösen az alj tömör, szilárdan álló. A szálak jól összefonva és lesimitva; egy vastag szálakból, vesszőkből font fészkenél ugyan rendetlenül állanak ki a falból és a már említett lapos fészkek is minden ügyesség, összefonás nélkül van gyökérszálakból összehányva. A fészkek külsejét vékony ágacsok, különösen akác és lycium ágak, nád, durva fűszálak tövestől, gyökerek, szalmaszálak képezik. Gyakran száraz levelek, a házak közelében találtakon tyúktollak, azután rothadt, ázott növényanyagok — ezek különösen a fészkek alján — moha és fűkalászok vannak a fészkek falába jó mélyen beszöve. Egyik fészken alján meg éppen vékony papírszeleteket találtam. Érdekes, hogy ugyanazon helyről van egy aranymálinkó (*Oriolus oriolus* L.) fészken, amely szintén tele van ilyen papírszeletekkel. A tövisszűrő gébics fészkecsészéje mély, simára gömbölyített, finom fű- vagy gyökérszálakból formált.

Érdekesek azok a fészkek, a melyeket az Ó-Szőny mellett levő Herkály-erdőből Hegyemeghy Dezső küldött a Magy. Ornithologiai Központnak. Ezek a fészkek a pusztai földön állottak. Alakjuk szokatlanul lapos. Belsejük: finom fűszálak, köztük egy-egy kalász, a peremen kevés vastagabb gyökérszál. Aljok mohából van. E fészkeken finomabb anyagból külön épített belső csésze, ép úgy mint már említett lapos fészkenél — nincs.

A tövisszűrő gébics költését következőleg figyeltem meg:

Máj. 23. első tojás.

Jun. 3. öt tojás gyengén kotolva, már a teljes fészkek alj.

Jun. 14. négy tojás erősen kotolva.

Jun. 24. repülő fiókák

A második költés így alakul:

Julius 9. egy teljesen friss tojás.

Jul. 11. három friss tojás.

Aug. 2. repülő fióka.

Másik fajunk, a kis őrgébics, olyan helyen fészkel, ahol sok a bokros és a fiatalos remiz, vagy öreg, árnyas fasorok. Egy ilyen fasorban találtam gébicsfészket, amely a collurio-étől első pillanatra különbözött a falában levő, húsos levelű, illatos pemetefű- és fodormenta-félék által, — a *Lanius minor* fészkek jellemzői — más adatom azonban még nincs fészkeléséről. Ezek után pedig elbucszom egy időre az árnyékos utak és pagonyok madaraitól. A válasz nem lesz hosszú. Hiszen nemsokára újból alkalmat adnak szép és tanulságos észlelésekre.

*) Magyarország madarai. II. rész. 540. lap.

Néhány szó az ölyvkérdéshez.

(Polytatása és vége.)

Én azonban a vadászat végén a többit is megtudtam. A vadászok egyike, ki az erdőnek a tetőre nyúló sarkáról látta a völgyben történő dolgokat, gyorsan a dombtetőre ment s ott várt.

A nyúl a mind hevesebb és hevesebb támadások elől kitérni nem tudván, egy Crataegus-bokorban keresett menedéket.

Az ölyv, melynek már-már nyert pöre volt, a dolgok ilyen váratlan fordulatán meglepődve, a szomszéd bokor tetejére ült s onnan nézte a nyulat. A madár másként nem férhetvén a bokorhoz, leszállott a földre s így akarta a nyulat a bokorból kiverni, ez azonban mindannyiszor mérgesen feléje vágott első lábaival, mire a madár ismét felrepült.

És ez többször ismétlődött így egymásután. A tetőn lévő vadásznak, a gyér bokrok közt kellő fedezetet találva, sikerült az elővigyázatosságáról megfélelmezett madarat közel 100 lépésig belopni.

A madár mítsem sejtve, leszállott ismét s újabb rohamra készült; a nyúl közben elmorogva magát, ismét nekivágott, de ez egyszer kelleténél jobban úgy, hogy féltettebb fele fedezetlen maradt egy pillanatra.

Ez az egy pillanat elég volt arra, hogy a madár teljes erővel belevágjon a nyúlba. Am eldőrdült a fegyver s a következő pillanatban mindketten ott vergődtek a havon. A madarat el is hozta bizonyosságul, mely legnagyobb meglepetésemre nem „ölyv“ volt, mint mindannyian mondák, hanem egy rémséges nagy, öreg tojó héja; begyében és gyomrában akkor is még 2 fogoly maradványait találtam.

Mult év január havában egy „ölyv“ egy kutyák által fölvert fogolycsapat közé vágott. Az ijedt foglyok eszevesztetten vágódtak bele a hóba, mely néhol még a méternyi magasságot is túlhaladta; csak úgy „porzott“ tőlük a hó.

Hogy, hogy nem, egyet mégis sikerült röptében elcsipnie, oly ügyesen, hogy becsületére vált volna még egy Falco merillusnak is.

Zsákmányával mély sáncz fenekére szállván, könnyen meglóhettem, kitömve ma is birtokomban van s bár mér-

get mertem volna rá venni, hogy egy ölyvvel van dolgom, mégis csalódtam, mert egy minden tekintetben hasonló, sötét színezetű, fiatal Archibuteo volt, gazdagon tollazott esüddel.

* * *

Ime néhány adat, mely eklatans bizonyítéka annak, hogy mily könnyű lehet a tévedés, mily téves a megfigyelés, ha az embernek a kezénél van a kellő bizonyíték.

Ez az oka annak, hogy az ölyv nem részesül a megérdemelt kiméletben, a vadőrök pusztítják, mert mint „A Természet“ 1902. évi XI. számában olvashatjuk, ő is „a többi, gaz rabló görbeosrú individuumok“ közé tartozik s „igen hasznos tengeri herkentyűkkel él.“

Nos hát ezek mindenike bőven elég ok arra, hogy az ölyvet halomra lőjük.

Az említett számban a czikkíró vadász s 18 évi tapasztalatra hivatkozva, visszavonhatlan konkvenziával fűzi oda ítéletét, mely szerint az ölyv „egeret igen ritkán, de annál több nyulat, fázánt és foglyot pusztít.“

Megvallom őszintén, ez az elmarasztaló ítélet, határozott egyoldalúságával, nagyon meglep,

18 évvel szemben 12 évre hivatkozhatom csak s arra is, hogy egyetlen egy példányban találtam nyúlrészeket, fázánt vagy foglyot egyetlen egyben sem.

A különbség szembeszökő. Önkényt merül fel hát a kérdés, miért van ez így nálunk s miért nem ott is? — Hivatkozott czikk írója udvari vadász s mint ilyen, feltehető, hogy ebbeli tapasztalatait azokon a zárt területeken szerezte és szedte össze, melyekre hivatalbeli állása utalja.

És most tessék megnézni ezeket a területeket, hol különösen a szárnyas vadat oly nagy mennyiségben és oly nagy utánjárással tenyésztik és nevelik, akár a gazdasszony az ő pulykafiait.

Alig van bokor, melynek ne volna meg a maga rendezettségé, hol egy csoport fogoly, hol apró fázának. Hozzá jön még a túlságos ellenőrzés, melynek azután, különösen kisebb területeken, az a következménye lesz, hogy mire megnő az ivadék, hozzászokik a gyakori emberi beavatkozáshoz s féldomesztikált állapotba jut.

Természetes, hogy az ölyv ilyen helyeken is megtelepszik s mert reggeltől-estig nem lát egyebet, mint

jobbra-balra keresgélő fogoly- és fázánacsirkéket, nem térhet ki az önként kínálkozó falatok kísértése elől s egyet-egyét bizony elcsip belőlük.

Ezzel azonban semmit sem mondtunk, ami az ölyvet újabbban terhelné.

Ugy a fogoly, mint a fázán költési ideje meglehetősen egybevág az ölyvével s mindannyiuknak egy időben vannak kicsinyei. Az előbbieket tehát csak újlag megerősítik fentebb mondott amaz állításunkat, hogy az ölyv a költési idő keretén belül semmi állatot sem kímél s ha erejével legyőzheti, zsákmányává lesz madár és emlősállat, kígyó, béka és gyík egyaránt.

E helyen szükségkép meg kell emlékezni egy körülményről, mely a ragadozó madaraknak a lakott területek faunisztikai viszonyaihoz való alkalmazkodásában áll.

Itt csak az ölyvről akarok szólni. Az erdélyi részek azon területein, nevezetesen a Mezőségen, a Maros és Kis-Küküllő alsó folyásának völgyében, hol többnyire nedves rétségek fátalan dombokkal váltakoznak, csaknem kizárólag mezei egerekkel, békákkal, nagyobb rovarokkal (Gryllus camp.) s ritkábban gyíkokkal vagy kígyókkal él.

Ugyanazt tapasztaltam a Hargitta hegység lábánál elterülő nedves, hegyi legelőkön is, de itt a táplálék legnagyobb kontingensét a nagy bőségben előforduló Tropicidonotus natix képezi, míg olyan területeken, hol túlnyomóan rágesálók élnek, rendszerint ezeket pusztítja legkiadóbban.

Az ölyvek tápláléka nem valami túlságosan vegyes, de figyelemre méltó, hogy vannak köztük olyanok, melyek előszeretettel egy és ugyanazon állatfajból táplálkoznak.

Egy-egy tisztán kígyóval tartja fenn saját s kicsinyei életét; 1900-ban Bözöd-Ujfalu község határában Aquila pomarana társaságában láttam egy példányt, a mint valószínű gázlómadár módjára egész csüdmagasságig állott egy erdőszerű füves pocogó vizében s ügyesen hajkurászta az ölére menekülő békákat.

Ezek azonban individuális eltéréseknek tekintendők.

Hogy azután bőséges állomány mellett egy-egy ölyv az apró fogoly-csirkék pusztításában nem fejt-e ki hasonló egyoldalúságot, azt tapasztalati tény hiányában nem erősíthetem és így kétségbe sem vonhatom, azt azonban ismételtelen állíthatom, hogy az ölyvnek illetlen kártételéről soha még említést tenni sem hallottam.

Szabadjon már most az előzők kapcsán a felhozott adatokból levonnom a következtetést az ölyv hasznosságát vagy kárát illetőleg.

En az egerésző ölyvet Magyarország területén, kivéve az olyan területeket, hol különösen a szárnyas vad nagy gonddal és költséggel tenyésztetik, legalább is *ez idő szerint*, az erdélyi területeken pedig *általában és minden időben* kimélendő, hasznos madárnak tartom.

Hogy miért Magyarországon csak *ez idő szerint*, oka az, mert itt a mezőgazdaság hovatovább a kertészethez közeledik s egyes vidékeken maholnap merőben azzá is lesz s így a kultúra haladásával a jelenlegi táplálékát képező, apró állatok száma egyre kisebb és kisebb arányokra fog szorítkozni s így az ölyv kénytelen lesz táplálékát egyre növekvő mennyiségben a hasznos állatok sorából beszerezni.

Egy másik ok pedig az, hogy vadaskertjeink egyre szaporulóban vannak, a fázánosok mind nagyobb és nagyobb tért hódítanak s mind több és több területen próbálnak szerencsét acclimatizált fajok meghonosításával.

Ez meg mindmennyi faktor arra nézve, hogy az ölyvek kártétele, melyről ma még számbavehetőleg alig szólhatunk, egyre öregbedjék.

Sőt nem lehetetlen, hogy ezeken a területeken idővel mint tisztán kártékony madár fog fellépni.

Egészen másképp áll a dolog az erdélyi területeken, melyeknek hegyes-völgyes tagoltságán a kultúra valószínű hajtórést szenved. Itt nincsenek számbavehető vadaskertek, a fázánosok meg éppen hiányzanak. Ellenben bőségesen

van eger, höresög, poczok s pusztítja is kiadóbban őket, mint bármely más madár.

Ismerve pedig az erdélyi viszonyokat, határozottan állíthatom, hogy itt változás teljességgel nem állhat be.

Az állatok életében abszolút hasznáról vagy kárról nem beszélhetünk, mert nincs egyetlen állata a földkerekségnek, melynek hasznába kár s kárába haszon ne vegyülne.

Igy vagyunk az ölyvvel is. Az általa okozott kár előtt szemet hunynunk nem szabad, de ha tekintetbe vesszük, hogy ez a kár legnagyobbbrészt gyíkok, békák, röpülni képtelen madárfiókák, sebzett, elgyöngült vagy elvénhedt hasznos apróvad korlátozásában áll, mindez aligha fogja felét nullifikálni annak az elvitathatlan haszonnak, melyet a tömérdek rágesáló, tojáspusztító kígyók s nagy, kártékony rovarok (Gryllus, Locusta, Gryllotalpa) folytonos és nagymérvű pusztítása által hajt.

Részemről eddigi megfigyeléseken alapuló tapasztalataim kapcsán az egerésző ölyvet határozottan hasznos madárnak ismerem s kívánatos volna, hogy, mint ilyen, megfelelő védelemben részesüljön. Hogy pedig ez nincs mindennél így; abban legnagyobb része a hóölyvnek (Archibuteo lagopus) van, mert az egerésző ölyvnek imputált kár 75%-a őt illeti, a többi nagyrészt az Astur palumbariumot.

Különben más madárral is vagyunk ilyenformán; egyes magyarországi, különösen alföldi és dunántúli uradalmak lóstatistikáját olvasva, azonnal feltűnt a tétel: órgébics vagy szarkagábor elejtetett 870 drb.

Fájdalom, nagyon is nagy szám! Különösen, ha tudjuk, hogy az összes Lanius minor, Lanius excubitor pedig hírmondónak ha akadhatott egy-kettő! Kell-e nagyobb gondatlanság? Az a kártékony állatok pusztításával megbízott vadór nem tud különbséget tenni a két madár közt, (sokszor talán maga a vadászat tulajdonosa sem!) ha fekete a homloka, ha nem, ha rózsaszínnel árnyalt a hasa, ha fehér, az mind kártékony, lelövi hát, hisz lődíjat is kap érte.

Körülbelül így állunk a két ölyvvel is; legalább nekem alapos gyanum van rá. Egy másik ok, melyből a nemek összezavarása joggal feltehető, az, hogy ahány vidék, annyi az elnevezés, különösen a nép között; a nép morfológiai különbséget nem igen ismer, mindössze „bakk (♂)“, „nyóstyény (♀)“, „fekete“, „kiesi“, „nagy“, „szürke“, distinkciókat használ.

„Ülő“-nek nevezi a Buteo vulgarist (de ép oly gyakran „kányának“ sőt „hájá“-nak is) az Archibuteot (szürke), az Aquila pomeranat (fekete v. nagy), az Astur palumbariumot (néhol kendermagos), sőt még az Accipiter nisust is (madarászó ülő).

Az „ülő“ kifejezés, az „ölyv“-nek népies elferdítése. Ha már most valaki „ülőről“ beszél s nem tesz valami jelzöt melléje, melyből a faj felismerhetése kétségtelenül megállapítható lenne, készen áll a tévedés, csaknem minden esetben az egerésző ölyv rovasára.

Ezek azok, melyeket az ölyv mezőgazdasági és vadászati jelentőségének kérdésében eddigi tapasztalataim kapcsán, pro és contra elmondani kötelességemnek tartottam.

Nos! ezek után sem érzem magam „ölyvfiskálnak“ ép úgy, amint nem akartam apológiát írni az ölyvnek, csupán „tapasztalataimhoz képest kifejtani iparkodtam nézeteimet az egerésző ölyv állítólagos hasznossági vagy kártékonyági kérdésének tisztába hozatala végett“ nemcsak mint „igaz vadász“, de mint ornithologus és oologus is.

Dicsőszentmárton, 1902. márczius 1.

Dobay László.

Feleletek.

A kakasnélküli fegyverek lakatainak tisztántartásáról. A mindinkább terjedő kakasnélküli fegyverkultusznak a mennyi híve, immár annyi ellensége is kezd lenni, mert sokakat elriaszt a fegyver használatától az a körülmény, hogy a fegyverek lakatszerkezetét ügyszólván minden vadászat után tisztítani és beolajozni kell, a mennyiben a gyújtó-szeg üregén át minden lövésnél több-kevesebb lőporgáz hatolva a lakatok szerkezetébe, azokat fekete salakréteggel, füstpiszokkal vonják be; mely lerakodványok már aránylag rövid idő múlva nemesak a hogy elrozsdásítják, hanem működésében meg is akadályozzák a szerkezetet. Innét van azután az, hogy sok hammerles fegyvernek egyszerre mind a két csőve elsül, vagy gyakran akkor sül el a fegyver, amikor a vadász éppen nem akarja, vagy ellenkezéleg ha akarja, éppen soggal nem sül el. Az ily kalamitásoknak természetesen a megült vastag piszokréteg az előidézője, illetőleg a fegyver elhanyagolása, ebből pedig az következik, hogy aki hammerles fegyverrel akar vadászni, gondoskodnia kell annak tisztántartásáról is, különben bosszúságának szerizáma nem lesz! Különösen nagy gondozást igényelnek azok az angol lakatrendszerű hammerlesek, melyeknél direkt a belső kakas jut közvetlen érintkezésbe a patron gyutacsával, mert az ilyenek legjobban ki vannak téve a moecosodásnak s a gázok romboló hatásának; csakhogy az ily hammerlesek többnyire oldalrendszerűek levén, könnyen tisztíthatók; ellenben a törzsökrendszerűek, melyeket szét-szedni még a puskaműves is csak nagy ügygyel-bajjal tud, hozzáférhetlenségük miatt hamar tönkre mennek. Ily rendszer a többek közt az *Anson-Deeley*-féle, melyet még csak nem régen is oly nagyra tartottak; ellenben ma már az angol túl van rajta, patentját feloldták s immár minden kisvárosi osztrák és német fegyvergyártó ezzel brillirozik; tulajdonképen pedig lomtárba való.

A lőporfojtásról. Nálunk ritkán kaphatni jól kalibrizott fojtásokat. Az oly fojtás, melyet a patronba csak nagy erővel tolnak le, *elvetendő*. Szorulni kell ugyan a patronban a fojtásnak, de nem annyira, hogy a patron falát kinyomja, mert ily fojtások alkalmazása mellett a töltés jól kalibrizott csőnél lehetetlen, a töltényt betolni nem lehet, vagy pedig fél úton úgy megszorul az, hogy azután sem ki, sem be nem megy s így felette borzasztó fáradtságot okoz. Nem kell azt elhinni, hogy a kalibernél jóval terjedelmesebb fojtás erősebb lövést adna! Sőt ellenkezéleg. A felette vastag fojtás gyengíti a gázok erejét, melyek egy része, ily fojtások mellett részben már a csőben haszontalanul elfecséreltetik, minek következtében az eleven erő sokat szenved s a fegyver korántsem lő a szokott átütő képességgel. „Arany középút“, ez legyen a fojtásnál is a jelszó. A tulzás mindenben megboszulja magát!

Az „angol-kulcs“-ról. Arról a fegyverzáró rendszeréről, melynek kulcsa a ravasztakaróra hajlik és a T alakú csókampókba akad bele kettős fogazatu zárója: azt mondják, hogy ez lenne a „legerősebb“, „legbiztosabb“ zárórendszer, ép azért használják többnyire golyós-fegyverekhez. Ez nagy tévedés. Ennek a zárókulcsnak a lelke egy vastag csavaron függ, mely a kulcsot a tulajdonképeni záró foggal erősíti, illetve tartja össze. Ha már most ez a csavar keményebb a megengedettnél, vagy pedig egyébként hibásan készített, a legnagyobb szerencsétlenségbe döntheti a vadászt: a sróf eltörhet (gyakori eset!), kiszakadhat (ha a fej alatt gyenge és spirális fordulatai nem eléggé mélyek)

és végre kihullhat lövés közben (ha igen megtárgult). Én nem egy vadászt láttam, kinek az ily záró kulcs — lövés közben kicsapódván — ujja végét levágta! Láttam oly esetet, midőn az ily záró-szerkezet szerteszéjjel repült s a patron az illető lövő arcában robbant szét, — de hallottam oly esetről is, midőn ama kritikus csavar elpattanásának a lövő szemevilága adta meg az árát! — Minél szorosabban záródik s ennél fogva minél nagyobb erőfeszítést igényel az ily zár, annál veszedelmesebb; mert annál inkább ki van téve az összetartó csavar az elpattanásnak, vagy repedésnek, mely utóbbi esetben a lövés pillanatában áll be a kellemetlen, sőt veszedelmes meglepetés. — Legbiztosabb, legerősebb s egyben legkényelmesebb fegyverzáró a *kakasokközti kulcs* és a némileg már elavult francia *hosszú-kulcsos* rendszer. Az előbbinek záró-fogai, helyesebben nyelvecskéi, önálló mozgásuak, nem kapcsolatosak valami rögzítő csavarral s mozgásukat a fegyver lecsukásakor semmi sem korlátozhatja; ha pedig esetleg a helyes működést megtagadná, akkor a fegyvert se lehet becsukni mindaddig, míg a nyelvecskéi a csókampó rovátkáiba bele nem eszannak. Tehát veszedelmesebbé sohasem válhatnak, ha még olyan robbanó erejű töltény használnak is a fegyverből. Szóval ha a kulcsot készakarva félre nem húzzuk, a zárónyelvecskéi kimozdulása szinte lehetetlen. — A hosszú-kulcsos zárórendszer ezt inkább kényelemben, mint czélszerűségben mulja felül. A mellett roppant könnyen lehet vele működni, ha gyors töltésre van szükség és nagyon erősen zár. Az elefánt-puskákat mind ilyen zárral szokták felszerelni, mert nem csak hogy nagy töltéseknek ellentáll, hanem még igen tartós is. *Ferencz Ferdinand* főherczegnek afrikai expedíciójára készített golyós és elefánt-puskáit *Novotny* mind ilyen zárral látta el és egyetlen egy sem lazult meg a felette erős használat daczára sem. *Miklós* orosz nagyherczeg fegyvereit is mind hasonló zárkulcsal szerkeszté a *Novotny*-czég és oly tartósak ezek is, hogy *Miklós* herczeg, aki tudvalevőleg kitünő vadász és fegyverszakértő, a jó munkáért *Novotny*-nak a legnagyobb elismerését nyilvánította. Ugyan, ez a rendszer az, mely a hivatásos vadászok előtt a legkedveltebb, nemcsak gyakorlatiassága, de egyszerűsége miatt is.

A sörétfojtásról. Nem szabad a szűkített csőveknél vékony (kártya) sörétfojtást használni! Laza töltés mellett a vékony fojtás a sörét közé szokott keveredni s csóki-hólyagzást okozhat, vagy a csóke-t rongálhatja meg, mely két eset nem tartozik a ritkaságok közé. Legezészerűbb a sörétre 2,5—3 mm. vastag szőrből való, puha és kissé fagyúzott fojtást alkalmazni. A cső végén levő szűkítés beolajozása elősegíti a tömör seréttérítést.

Lakatos K.

A fumei galamlövészetekről. Folyó hó 12, 13 és 14-én folytak le a kies magyar tengerparton, a kilátásba helyezett Nizza-Abbazia automobil verseny (mely azonban elmaradt) alkalmából megjelent idegen vendégek tiszteletére, Gyapay Nándor, a b.-füredi galamblovó egyesület titkárnak közbejöttével rendezett galamlövészetek, melynek létrehozásában a fő érdem *Szapáryt*, Fiume tapintatos és gavallér kormányzóját illeti, ki egy pompás díjjal is járult a versenyek érdekesítéséhez. Az eredmény a magyar galamblovókra határozottan kedvező volt. A két első nap díjait ugyanis — egynek kivételével — ők vitték el. A kormányzó pompás I-ső díja is magyar gavallérnak jutott (grf. Draskovich Iván nyerte el); míg az Adria-Club nem kevésbé érdekes díja *Vigo* úrnak, egy olasz champion galamblovónak az ügyességét jutalmazta. *Salm* herczeg díját grf. *Zichy K.*, a *hölgyek díját* grf. *Hunyady* s a *Wagon Lits-díjat* *Vojnich Oszkár* nyerte. A *Comité-díjat* szintén grf. *Draskovich I.* nyerte. A lövészetek sok elsőrendű olasz galamblovót vártak, de bizony azok nem érkeztek meg; mindamellett a lövészeteknek így is majdnem nemzetközi jelle-

